



УДК 746

ВИШИВКА ЗАХІДНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ

МИХАЙЛОВСЬКА Оксана, АНДРЕЄВА Олена, ЗУБКО Ганна
Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна
mykhailovskaok@khnmu.edu.ua, andrieieva@khnmu.edu.ua,
zubkoanya547@gmail.com

У роботі проведено аналіз найдавніших українських мотивів, технік вишивання, колірних рішень та особливостей вишивки західних регіонів України. Дослідження включає огляд вишивок таких регіонів: Гуцульщина, Закарпаття, Бойківщина, Буковина, Волинь, Поділля, Львівщина.

Проведений аналіз допоможе зберегти культурну спадщину та відкриває можливості втілення стародавніх орнаментів у сучасному мистецтві та дизайні.

Ключові слова: вишивка, орнамент, колір, стиль, символіка, культурна спадщина.

ВСТУП

Українці й вишивка – неподільні поняття. Українська вишивка бере свої коріння ще з I ст. до н.е. Вона вирізняється серед інших видів ремесла своєю унікальністю, автентичністю та неповторністю. З давніх-давен вишивки мали сакральний зміст, а орнаменти, що наносились, символізували захист від біди, любов, сім'ю, родючість землі та єднання з природою. Скіфи, сармати, киммерійці прикрашали одяг із льону, шкір тварин вишитими геометричними орнаментами, що склалися зі свастик, меандрів, хвиль [1].

На території Київської Русі творчість вишивання набула особливого розвитку після запровадження християнства. В Україні при великих монастирях та церквах працювали школи і майстерні, які започаткувала сестра Ярослава Мудрого, Анна. Історія свідчить, що при церквах та монастирях дівчаток навчали працювати із шовковими нитками, гаптувати золотом та сріблом на парчі, оксамиті, декорувати вироби коштовним камінням [1].

Найдавнішими українськими мотивами були геометричні візерунки, наприклад, спіралі трипільської культури. Хвилясті лінії, ромби, зигзаги, меандри, кола і цятки – такими були перші фрагменти українських орнаментів. Щодо технік, то найдавнішими українськими вважаються подібні прийоми, як «прокол», «шов по формі», «шов в ялиночку», «шов у прикріп», «єдвабний шов», «шов по мотузці», «панцерний шов». Цими техніками оздоблювалися ризи священників та декор церкви за часів Київської Русі [1].

Найдавнішими українськими вишивальними техніками в історії є пряма гладь, яка дуже популярна в усіх регіонах України, та «ретьязь», яку полюбляли на західній Україні. Остання техніка є різновидом класичного «хрестика». Практикували вишивальниці до 150 видів технік та варіантів



оздоблень одягу. Серед них були односторонні (коли візерунок лише з однієї сторони – тамбурний шов, плоска гладь, хрестик), двосторонні (двостороння гладь, низинка і т. д.) [2].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Від давніх часів вишивка відігравала значну роль у культурному житті різних регіонів. Кожен регіон має свої унікальні техніки, стилі та символіку, що відображають його історію, традиції та особливості.

Кожна вишита сорочка або вбрання містило певний код української вишивки, за допомогою якого людину, що носила одяг, «кодували» на здоров'я, силу роду, допомогу предків й захист від нечисті [3].

Головною метою дослідження є аналіз і характеристика вишивки західних регіонів, особливості орнаментів і кольорів, які їм притаманні.


РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Вишивка різних регіонів України відрізняється за типом візерунків, кроєм вишитих речей та кольоровим рішенням. Вишивка західних регіонів відрізняється не лише багатством кольорів, але й виразністю орнаментів. Особлива увага приділяється орнаментам з геометричними фігурами, таким як ромби, ламані лінії та зірки. Проте, на Закарпатті, Буковині та південній частині Волині також використовують рослинні мотиви. Вишивка виконується з використанням різних кольорів. Кожен орнамент несе в собі символіку та значення, що є важливими для місцевого населення, відображаючи його традиції, вірування та історію [4].

Аналіз і особливості вишивки представлено у таблиці 1 [1-5].

Регіональні особливості вишивки

Таблиця 1

Регіон	Особливості	Кольори	Фігури та орнаменти	Приклади
Гуцульщина	Характерною особливістю гуцульської вишивки є використання геометричних мотивів у її орнаменті. Геометризація рослинних та інших образотворчих форм, а також трансформація в геометричні мотиви зображень людей, звірів, птахів, рослин тощо.	Червоний колір, від найтемнішого до оранжево–золотистого відтінку, жовтий, зелений, синій, чорний.	Ромб та напів ромб, які поєднуються як у горизонтальних, так і у вертикальних напрямках; квадрат, трикутник, круг, косоподібна фігура, хрести, зубці.	



Закарпаття	Закарпатська вишивка – це дуже різнобарвна та густа вишивка, традиційними тут були більше десятка кольорів. Найпоширеніші техніки: низанка, кучерявий стібко, пряма та коса гладь.	Червоний у різних його відтінках, жовтий, зелений, синій та чорний.	Основні фігури – ромб, який прикрашався іншими елементами – так звані кривульки (зиг'заг); геометричні форми, та вже у XX столітті проникають рослинні мотиви.	
Бойківщина	У бойківській вишивці поширені різноманітні техніки виконання. Розрізняють двосторонню й односторонню. До двосторонніх належать техніки "штапівка", "стебловий шов", "двостороння гладь", "вирізування", "мережання", "рубцювання". До односторонніх належать техніки, при яких вишивальні стібки накладаються із виворотного або лицевого боку тканини.	Червоний, чорний, синій, жовтий	Орнаменти на бойківських сорочках були в основному з геометричних фігур. Вони були представлені лініями - косими, прямими, зубчастими, ламаними; квадрати і ромби; Поширеними були також вишивки із рослинним орнаментом: квітами, листям, пташками. Вони сполучалися із кривульками, хрестоподібними зображеннями.	



<p>Буковина</p>	<p>Буковинська вишивка відрізняється високою якістю та майстерністю виконання. Для створення буковинської вишивки використовується техніка різьблення голкою, що дозволяє створювати складні візерунки та деталі.</p>	<p>Основними кольорами є червоний, чорний, білий та зелений.</p>	<p>Орнаменти буковинської вишивки мають геометричні форми, традиційні квіткові мотиви, а також символіку, пов'язану зі світом та віруваннями народу.</p>	 
<p>Волинь</p>	<p>Волинська вишивка вражає своєю простотою та водночас вишуканістю. Дрібні деталі, що переплітаються між собою, створюють гармонійний узор.</p>	<p>З усіх кольорів переважає червоний, також синій і чорний.</p>	<p>Виділяється ритмічне використання різноманітних геометричних фігур: зірок, ромбів, ламаних ліній.</p>	 



Поділля	Подільська вишивка має свій неповторний стиль, який неможливо переплутати з будь-яким іншим видом вишивки; архаїчна символіка. Особливе значення у Подільських орнаментах займає зображення дерева.	Використання насиченого чорного кольору. Розбавляли чорний темно-вишневим. Часто використовували жовтий, зелений, синій, відтінки коричневого.	Геометричні фігури: простий ромб, ромб з подовженими сторонами, різні варіанти ромба з гачками. Рослинні мотиви. "Дерево" символізує розуміння минулого, сучасного і майбутнього.	
Львівщина	Львівська вишивка має свою особливість: білий простір між елементами малюнка, завдяки чому сорочка виглядає прозорою і легкою; вишивки виконані переважно хрестиком та нагадують тонке мереживо.	Чорний колір в поєднанні із червоним, жовтим, зеленим та синім.	Дрібна павутинка квіток, дрібні елементи складала з окремих фігурок: сононок, клинців, кривульок.	



ВИСНОВКИ

Отже, результати аналізу вишивок свідчать про різноманітність технік та символіки, які відображають культурне багатство та історичні традиції західних регіонів України, що допомагає зберегти культурну спадщину та відкриває нові перспективи для розвитку і втілення стародавніх орнаментів у сучасному мистецтві та дизайні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія української вишивки. URL: <https://kalyna.store/istoriya-ukrainskoi-vishivky>.
2. Буковинська вишивка. Магія Візерунку - інтернет - магазин товарів для рукоділля. URL: <https://magiavizerynky.com/novyny-statti/bukovynska-vyshyvka/>.
3. Українська вишивка: історія, символіка та особливості. URL: <https://staraprawda.com.ua/blog/ukrayinska-vyshyvka-istoriya-symvolika-ta-osoblyvosti/>
4. Як виглядали вишиванки західних регіонів України | Еспресо.Захід. [zahid.espreso.tv. URL: https://zahid.espreso.tv/yak-viglyadali-vishivanki-zakhidnikh-regioniv-ukraini](https://zahid.espreso.tv/yak-viglyadali-vishivanki-zakhidnikh-regioniv-ukraini).
5. Енергія традиції. Вишиванка по карті України. msmb.org.ua. URL: <https://msmb.org.ua/stily-zhittya/chitati-modno/energiya-traditsii-vishivanka-po-karti-ukraini/>.

МΥKHAILOVSKA O., ANDREYEVA O., ZUBKO H. ANALYSIS OF EMBROIDERY OF WESTERN REGIONS OF UKRAINE

The paper analyses the most ancient Ukrainian motifs, embroidery techniques, colour schemes and peculiarities of embroidery in the western regions of Ukraine. The study includes an overview of the embroidery of the following regions: Hutsul, Zakarpattia, Boikivshchyna, Bukovyna, Volyn, Podillia, and Lviv.

The analysis will help preserve the cultural heritage and open up the possibilities of implementing ancient ornaments in contemporary art and design.

Keywords: *embroidery, ornament, colour, style, symbolism, cultural heritage.*